

5.6.2015

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

**Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 8.4.2015 työryhmän mietinnöstä
"Käräjäoikeusverkoston kehittäminen" (Mietintöjä ja lausuntoja 14/2015)**

LAUSUNNON ANTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt viitekirjeellään hovioikeudelta lausuntoa koskien käräjäoikeusverkoston kehittämistä. Hovioikeus esittää lausuntonaan seuraavaa.

Alioikeusyksiköitä oli ennen vuoden 1993 käräjäoikeusuudistusta 97 ja joitakin vuosia aikaisemmin yli 100. Vuoden 2010 uudistuksen jälkeen käräjäoikeuksien määrä on ollut 27. Käräjäoikeusverkon suunnittelun yhteydessä linjattiin istuntopaikkojen ja sivukanslioiden määrä sekä sijaintipaikat. Istuntopaikkoja on sittemmin pitkälti kirjallisen rikosprosessin johdosta vähentyneen käytön ja eräiden toiminnallisten ongelmien (turvallisuus, toimitilojen puutteellisuus) vuoksi lakkautettu suunniteltua enemmän. Sen sijaan kaikkia 2008 ja 2010 uudistuksen myötä tehtyjä sivukanslioiden lakkautuspäätöksiä ei ole lähinnä puuttuvien toimitilojen vuoksi pantu täytäntöön kuluneiden 5-7 vuoden aikana. Voidaankin todeta, että aikaisemmat uudistukset ovat vielä osittain toimeenpanematta ja hyödyntämättä.

Vuoden 2010 uudistusta voidaan pitää varsin onnistuneena, vaikkakaan sen vaikutuksista ja toteutuksen onnistuneisuudesta ei ole tehty kovin kattavia tutkimuksia. Etenkään useamman toimipaikan käräjäoikeuksien toimivuudesta ja pitkän siirtymäajan vaikutuksista toimintaan ei ole tehty perusteellisia ja kattavia selvityksiä, joita voitaisiin hyödyntää nyt käsillä olevan suunnitelman arvioinnissa.

Etäisyydet aivan suurimpien asutuskeskusten ulkopuolella ovat Suomen harvan asutukset vuoksi helposti erittäin pitkiä. Jos käräjäoikeusverkko on liian harva, tästä aiheutuu helposti ongelmia oikeuden saatavuudelle. Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa tämä edellytys kulkee nimellä access to justice. Liian harva käräjäoikeusverkko heijastuu myös muiden oikeudellisten palveluiden kuten asianajotoiminnan kattavuuteen.

Yhdistymisprosessit ja niihin liittyvät epävarmuudet vaikuttavat negatiivisella tavalla henkilöstön työhyvinvointiin ja vaikeuttavat myös rekrytointia, jos toiminnan jatkuminen paikkakunnalla on epävarmaa. Aipahankkeeseen ja sum-

maaristen asioiden siirtoon liittyvät kanslia- ja haastemiesresursseihin liittyvät odotukset ovat omiaan lisäämään tällaista epävarmuutta.

Käräjäoikeusverkon suunnittelu tulee perustaa huolelliseen ja monipuoliseen harkintaan. Kun ratkaisun perusteena olevat tosiasiat on hyvin selvitetty, tulee päätökset linjata ja asettaa niille realistinen ja toteuttamiskelpoinen aikataulu. Nykyinen toimintatapa, jossa vanhojen uudistusten täytäntöönpano laahaa jäljessä ja samaan aikaan tehdään uusia levottomuutta herättäviä suunnitelmia, ei ole pitkäjänteistä, osaamisen kehittämistä kannustavaa ja tehokasta toimintaa tukeva.

Alioikeuksien yhdistäminen suuremmiksi on yleinen trendi myös muissa maissa. Aina ei kaikkein suurimpia tuomioistuimia ole todettu tehokkaimmiksi. Ruotsissa ja Tanskassa onkin päädytty osittain myös sellaiseen ratkaisuun, että suurimpien tuomioistuinten alueet on jaettu osin keskisuurille yksiköille. Kokemukset tällaisesta toimintavasta ovat hyvin myönteisiä. Työryhmä on ottanut suuremman yksikkökoon tavoitteen kriteeriksi 20 tuomarin yksikön. Mistään ei ilmene, miksi tällaista yksikköä pidetään optimina.

Mietinnössä ei ole lainkaan otettu kantaa siihen, miten uudet tuomiopiirit vaikuttavat hovioikeuksien tuomiopiireihin ja hovioikeuksien toimintaedellytyksiin ja resurssitarpeisiin. Tällainen selvitys tulee tehdä ja ottaa huomioon viireillä olevissa hovioikeuksien toimitilahankkeissa.

Kysymys on riippumattomien tuomioistuinten toiminnan järjestämisestä ja tehtävällä ratkaisulla on huomattava vaikutus oikeudenhoidon edellytyksiin. Nykyaikaiseen toimintakulttuuriin kuuluu kaikkien henkilöstöryhmien osallistaminen päätöksenteon valmisteluun. Nyt käsillä olevaa täytäntöönpanovaltaa käyttävien virkamiesten tekemä selvitys ei voi olla se perusta, jolla laaja käräjäoikeusverkkouudistus toteutetaan. Työryhmä on kylläkin tehnyt perusteellista ja huolellista työtä. Excel-taulukoissa piiloon jäävän tuomioistuimen arkisen työn ymmärtäminen näyttäisi kuitenkin tulevan esiin vain eriävässä mielipiteessä.

Muut kehittämishankkeet ja tulevaisuudennäkymät

Oikeusministeriön asettamat selvitysmiehet ovat esittäneet summaaristen asioiden käsittelyn siirtoa käräjäoikeuksista ulosottoon. Vaihtoehtona on niiden keskittäminen käräjäoikeuksien sisällä. Tämä hanke vaikuttaa huomattavalla tavalla käräjäoikeuksien kansliatoimintojen ja tiedoksiantotoiminnan resurssitarpeisiin ja sitä kautta toimitiloihin. Hovioikeuden mielestä tämä ratkaisu tulee tehdä ennen kuin käräjäoikeusverkkoasiassa edetään.

Toimitilakysymykset ovat olleet edellisen uudistuksen selkeä pullonkaula. Ne tulee selvittää ennen organisaatioiden muuttamista. Tarvittaessa uudistusten voimaantulo tulee porrastaa niin, ettei synny vuoden 2010 uudistuksen tilannetta.

Aipahankkeeseen on ladattu huomattavat tuottavuusodotukset. Käräjäverkko-uudistuksen ja Aipan yhteensovittaminen onkin nähtävä kokonaisuutena, jossa

kaikki vaikuttaa kaikkeen. Tällaisen kokonaisuuden hallinta vaatii hyvää henkilöstösuunnittelua. Luonnollinen poistuma on hyödynnettävä, mutta samalla huolehdittava rekrytoinnilla siitä, että osaavia ihmisiä palkataan oikeaan paikkaan suunnitelmallisesti. Kilpailu hyvistä työntekijöistä voi suhdanteiden parantuksessa olla kovaa. Pitkäjänteinen henkilöstösuunnitelma on tärkeä, jos esimerkiksi kehityskelpoisia nuoria juristeja halutaan houkuttaa maakuntakaupunkiin tai kilpailla menestyksellä yksityissektorin kanssa suurissa asutuskeskuksissa.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025 ja eduskunnan valiokunnat ovat ottaneet esille kysymyksen siitä, tulisiko Suomessa harkita Ruotsin mallin mukaista siirtymistä todistelun videointiin ja sen toisintamiseen videolla hovioikeudessa. Ratkaisu vaikuttaa Aipan ohella merkittävällä tavalla siihen, millaisella tekniikalla oikeussalit on tulevaisuudessa varustettava. Hyvälaatuisten videolaitteiden hankinta on tavattoman iso investointi ja niiden ylläpito sekä korvausinvestoinnit maksavat. Kertainvestoinnin kustannukset ovat kymmeniä miljoonia euroja. Myös tämän kysymyksen ratkaisun linjaaminen olisi tärkeää siinä vaiheessa, kun aletaan selvittää oikeussalien määrällistä tarvetta ja yhteen sovittaa kustannusten ja toiminnallisten tarpeiden ristiriitaa.

Oikeusministeriö on selvittänyt korkeimpien oikeuksien yhdistämishanketta. Epävirallisemmissä keskusteluissa on ollut myös esillä mahdollisuus laajemmastakin yleisten ja hallintotuomioistuinten yhdistämisestä. Kysymys olisi todella vaikuttavasta rakenneuudistuksesta, jonka hyödyt ja synergiaedut olisivat mittavat. Tämä mahdollisuus olisi myös aiheellista selvittää ja ottaa se huomioon yksikkömäärää harkittaessa.

Turvallisuuskysymyksiin on ollut tarve kiinnittää enenevässä määrin huomiota. Myös siitä aiheutuvat kustannukset ovat suoraan verrannollisia istuntopaikkojen määrään.

Käräjäverkkouudistuksen taloudelliset vaikutukset

Työryhmän selvitykseen sisältyy yksityiskohtaiset laskelmat muodostettavien käräjäoikeuksien henkilöstöresurssitarpeista. Hovioikeudella ei ole edellytyksiä ottaa yksityiskohtaisesti kantaa laskelmien oikeellisuuteen. Tältä osin on syytä kiinnittää huomiota eri tuomioistuinten antamiin lausuntoihin. Hovioikeus on kuitenkin laskelmia tarkastellessaan tehnyt seuraavat yleisluonteiset havainnot, jotka antavat aiheen epäillä lisäselvitysten tarpeellisuutta.

Satakunnan käräjäoikeuden osalta ei esitetä olennaisia toiminnallisia muutoksia. Taulukossa mainittu Rauman kanslian lakkautus päätettiin 2010, mutta sitä ei ole saatu täytäntöön, vaikka käräjäoikeus on sitä ponnekkaasti ajanut. Tältä osin ei siis ole kysymys ehdotuksen mukaisesta säästöstä, vaan aikaisempien päätösten mukaisesta viiveellä toteutuvasta säästöstä.

Etelä-Savon, Hämeen, Kaakkois-Suomen, Lapin, Oulun, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksien osalta ehdotuksiin sisältyy sellaisia kanslioiden lakkautuksia, jotka voitaisiin toteuttaa ilman käräjäoikeuksien yhdistämiä. Kokemusperäisesti voidaan todeta, että niistä on saatavissa rahallista

säästöä ja pienten sivukanslioiden lakkauttaminen saattaa olla toiminnallisesti-kin järkevää elleivät välimatkat muodostu liian pitkiksi. Kysymys ei siis tältä-kään osin näyttäisi olevan käräjäoikeuksien ehdotettujen yhdistämisten tuotta-masta hyödystä, vaan pääosin vuosien 2008 ja 2010 muutoksen täytäntöönpa-nosta viiveellä.

Ehdotettujen Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien luvut viittaa-vat siihen, että tuomaritarve voi jopa lisääntyä ehdotuksen myötä. Kansliahen-kilökunnan määrää koskevat arviot ovat muiden muuttujien vaikutuksen epä-varmuuden takia karkeita arvioita. Syntyy epäily riskistä, että ehdotetut yhdis-tämiset voivat paikoitellen jopa lisätä resurssien tarvetta. Kun otetaan huo-mioon yhdistymisen vaatima resurssointi, hyvin toimivan yksikön alasajosta aiheutuva menetys ja muutoksesta aiheutuvat riskit sekä monitoimipaikkaisuu-desta aiheutuva haitta, on olemassa vaara resurssien hukkaamisesta.

Todettakoon myös, että useammassa kohteessa hyödyt on perustettu kohoa-vaan tuottavuuslukuun. Kokemusperäisesti voidaan todeta, että isompaan yk-sikköön siirtyminen ei itsestään lisää tehokkuutta ellei lakkautettava yksikkö ole selvästi liian pieni. Alhaisen tuottavuusluvun takana ovat muut syyt. Ehdo-tuksen perusteiden arvioimiseksi olisi ollut paikallaan, että perusteet tuottavuu-den nousulle olisi käsitelty avoimesti myös tekstipuolella eikä niitä olisi sijoit-tettu pelkästään excel-taulukoihin. Tuomioistuinten toiminnan ainoaksi tavoit-teeksi ei tulisi myöskään asettaa tehokkuutta, vaan huomiota tulisi kiinnittää myös laatuun sekä ennen kaikkea oikeusturvan toteutumiseen.

Edellä mainituista havainnoista herääkin vahva epäily, että suurimmat kirjatut säästöt ovat tulosta vuosien 2008 ja 2010 uudistuksen saattamisesta voimaan tai sen jatkokehittelystä, joka ei välttämättä edes vaatisi käräjäoikeuksien mää-rän vähentämistä. Kuvan saamiseksi esityksen kannattavuudesta edellyttäisi ehdottomasti sen erittelyä, mitkä muutokset ovat saavutettavissa ilman yhdistä-misiä ja mitkä edellyttävät niitä. Eli mietinnössä tulisi olla oma laskelma 27 käräjäoikeuden verkosta, jossa tehdään kaikki ne muutokset, jotka eivät edelly-tä käräjäoikeuksien yhdistämistä. Vain näin menetellen voisimme saada yksi-selitteisen kuvan siitä, mitä viivan alle jää ja verrata sitä kiistatta aiheutuviin haittoihin ja riskeihin.

Tuomarimäärään ei ole tulossa olennaisia muutoksia. Tämä on sinänsä varsin realistinen lähtökohta. Jutun valmistelu, istuminen ja tuomion kirjoittaminen ei ole juurikaan siitä riippuvainen, tehdäänkö se suuren vai keskisuuren tuomiois-tuimen seinien sisällä. Vaikuttaa jopa siltä, että tehokkuuslukujen vaihtelu riip-puu tuomioistuimen koon asemesta enemmänkin yksikön perinteistä, toimin-nan kehittämistavoista ja mahdollisesti paikallisista olosuhteista, joita mittarit eivät ehkä pysty täysin tunnistamaan.

Henkilöstövähennykset painottuvat kansliahenkilökuntaan. Suurimmat säästöt syntyvät siellä, missä sivukanslioita lakkautetaan joko aikaisempien tai uusien suunnitelmien mukaan. Kuten edellä on todettu, summaaristen asioiden käsit-telyn kehittämisen ja Aipan myötä henkilöstöresurssilaskelmat ovat väkisinikin varsin hataralla pohjalla. Lopullinen henkilöstötarve on paljon enemmän riip-puvainen näistä uudistuksista kuin käräjäoikeuksien yhdistämisestä.

Lukuja tarkasteltaessa voidaan myös esittää epäily siitä, että nykyisen kärjäoikeusverkon yksikkökoko on pääosin sen verran suuri, ettei koon kasvattaminen enää välttämättä tehosta toimintaa, vaan asia on enemmän kiinni muista tekijöistä. Työryhmän laskelmat antavat aiheen epäillä sitä, että uusilla laajasti toteutetuilla yhdistämisillä ei välttämättä saada enää aikaan kovinkaan suuria säästöjä. Toki laskelmat tukevat sitä ajattelua, että hyödyt ovat suurimmillaan, kun kaikkein pienimpiä kärjäoikeuksia yhdistetään ja luovutaan pienistä sivukanslioista. Jossain vaiheessa tulee kuitenkin vastaan raja, jossa joko asiakkaiden ja/tai tuomioistuimen henkilökunnan matkustamiseen kuluva aika ja kustannukset ovat liian suuret. Tuomioistuimen toiminnan tehokkuuden ja laadun kannalta avainasemassa on henkilöstön osaaminen, motivaatio ja työhyvinvointi. Ensi vuosi tulee olemaan yksi suurimmista tuomarien rekrytointivuosista. Jos sen aikana eletään suuren epävarmuuden vallassa, mahdollisuudet nimittää osaavia tuomareita tulevaisuudennäkymiltään epävarmoinhin kärjäoikeuksiin vaikeutuu. Valmistelussa olisi syytä pyrkiä analysoimaan eri tietolähteitä vertaamalla, olisiko sittenkin henkilöstön, uuden henkilökunnan rekrytoinnin, asiakkaiden ja oikeudenhoidon kannalta parempi lopputulos saatavissa aikaan nykyisellä rakenteilla täsmäkorjauksin.

Tuomarit ovat asiantuntijoita, joiden toiminnan johtamiseen liittyy kaikissa erikoisasiantuntijoiden johtamisessa huomioon otettavat yleiset näkökohdat. Tuomioistuinten riippumattomuus on tähän toimintaan vaikuttava erityispiirre. Tätä taustaa vasten useampitoimipaikkainen kärjäoikeus on vielä vaikeampi johtaa kuin yksikansliainen. Yhtenäisten toimintatapojen omaksuminen on vaikeampaa ja eriytyneet työtavat ovat niissä varsin yleisiä. Tiedonkulun järjestäminen tyydyttävällä tavalla ei ole helppoa. Todettakoon, että tällaisista ongelmista on kerrottu tuomareiden kansainvälisen yhteistyön yhteydessä mm. Ruotsista, Virossa ja Hollannista. Niistä on myös muualla tutkittua tietoa.

Hyötyjen ja haittojen tarkastelussa on myös syytä muistaa, että muutosten toteuttaminen sinänsä vaatii resurssointia siirtymäaikana. Tämän resurssitarpeen "kuoletusaika" tulee olla kohtuullinen. On olemassa tietynasteinen riski, että kahdesta tehokkaasti toimivasta kärjäoikeudesta syntyy kaksitoimipaikkainen huonommin toimiva yksikkö. Lakkautuksen yhteydessä katoaa aina osaamista. Yhdistämisprosessit sekä epävarmuuden tunne ovat aina työmotivaatiota heikentävä tekijä. Sivukanslia on aina sivutoimipaikka ja näivettymisvaarassa, vaikka sitä ei nimitettäisikään sivukansliaksi. Edellä on jo todettu, että joissakin tapauksissa laskelmat osoittavat jo nyt, että tuomaritarve kasvaa yhdistämisen vuoksi ja kansliahenkilökunnankin osalta säästöt ovat jo ilman muita muuttujia marginaalisia. Riski resurssien hukkaamisesta on todellinen.

Mietinnön liitteenä oleva laskelma osoittaa, että laskennallinen säästö on tuomareiden osalta 6,2 htv (17 KO)/7,2 htv (14 KO), kärjäviskaalien kohdalla 3,3/3,3, notaarien 6,5/6,5, kansliahenkilökunnan 35,6/40,6 ja haastemiesten osalta 1,1/1,1. Kokonaishenkilöstömäärässä säästö on 52,6/58,6. Kun otetaan huomioon, että osa tästä säästästä on mitä ilmeisimmin jo tehtyjen aikaisempien päätösten seurausta, että myös muut hankkeet tulevat vaikuttamaan lopputulokseen ja että laskelmissa on mitä ilmeisimmin sisässä muita kuin tällä muutoksella aikaansaattavia tuottavuuslukujen parantumisodotuksia, ehdotettujen yhdistämisten puhdas vaikutus saattaa todellisuudessa jäädä huomattavan

pieneksi. Kun hankkeeseen liittyy lisäksi monitoimipaikkaisuuden myötä riskejä ja täytäntöönpano tulee resurssoida, hankkeen tosiasiallinen kannattavuus pitäisi analysoida tarkemmin. Vertailut tulee tehdä eri vaihtoehtojen vaikutuksen kohdalta erikseen. Nythän näyttäisi verrattavan nykytilaa, jota on päätetty muuttaa aikaisemmillä päätöksillä, näiden muutosten ja ehdotettujen uusien muutosten yhteisvaikutukseen.

Hovioikeuden kannanotot työryhmän linjauksiin

Erikoistumista on toteutettu eri tuomioistuimissa vaihtelevalla tavalla. Esimerkiksi yrityssaneerausasioissa on voitu todeta, että keskikokoisissakin yksiköissä on pystytty pitkäjänteisellä ja johdonmukaisella suunnittelulla ylläpitämään riittävää osaamista, kehittämään sitä ja siirtämään osaamista usealle henkilölle. Toisaalta isoissakin yksiköissä asioita voi tulla työnjaon ja työkierron järjestämistavan johdosta liian vähän rutiinien ja toiminnan kehittämismotiivin kannalta. Yksikkökoko ei siten ole ainoa tekijä, joka vaikuttaa erityisosaamisen tasoon.

Manner-Suomen käräjäoikeudet ovat jo nykyisellään kokoluokaltaan sellaisia, ettei niitä pääsääntöisesti voida pitää haavoittuvina. Aivan pienimpiä yksiköitä lukuun ottamatta tarpeita yksikkökoon suurentamiseen ei ole tämän syyn vuoksi.

Useampitoimipaikkaisien yksiköiden johtaminen on niistä saatujen kokemusten mukaan vaativa tehtävä. Kun sivukanslioiden koko kasvaa, myös ongelmat todennäköisesti kasvavat. Yksikkökohtaiset laskelmat antavat viitteen siitä, että kaksikansliaisen käräjäoikeuden tehokkuus on heikompi. Toisaalta etäisyydet ja asiamäärät vaativat toiminnan sijoittamista useampaan paikkaan.

Ehdotetuilla suunnitelmilla tulisi olemaan paikkakuntia, jolla olisi säännöllistä päivittäistä ehkä useammankin kokoonpanon istuntotoimintaa kansliapaikkakunnan ulkopuolella. Jos istuntopaikkaa ei ole, joutuvat syyttäjät, avustajat ja todistajat matkustamaan. Tämä maksetaan osin valtion varoista. Istuntotoiminta toisella paikkakunnalla vaatii matka-ajan ja tukitoimintojen puuttumisen vuoksi enemmän resursseja kuin istuntotoiminta kanslian yhteydessä. Laskelmissa ei ilmeisesti ole otettu huomioon tätä ja laskelmat lienevät liian optimistisia. Säästöt menevät helposti matka-aikaan, tehottoman toiminnan ylläpitämiseen ja matkakuluihin. Jatkovalmistelussa olisikin hyvä selvittää kuinka laajaa istuntotoimintaa esimerkiksi Savonlinna tai Raasepori (Tammisaari) tarvitsee. Olisi myös hyvä selvittää kuinka paljon kustannuksia matkustamisesta aiheutuu esimerkiksi Kotkan, Lohjan ja Porvoon osalta istuntotoiminnan siirtyessä muualle. On olemassa riski, että yksittäisten tuomioistuinten henkilötöyvuosien säästöstä syntyy suurempi lisätöy syyttäjille ja julkisille oikeusavustajille. Lisäksi valtio voi joutua maksamaan säästöä suuremmat summat asianajajille ja todistajille. Hanke voi olla valtiontalouden tai ainakin oikeudenhoidon kokonaispanostuksen kannalta vahvastikin tappiollinen.

Keskitettyjen asioiden käsittelyn järjestämiseen liittyviin kysymyksiin hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

Vaasan hovioikeuspiiriä koskevat muutosehdotukset

Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus on Manner-Suomen pienin. Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Pietarsaari, josta on matkaa Vaasaan noin 100 kilometriä ja Kokkolaan noin 35 kilometriä. Tuomiopiiri ei siten ole alueellisesti luonteva. On mahdollista, että tuomiopiirin raja muuttuu, jos Kruunupyyn kunta liitetään kuntajakoselvityksen mukaisesti Kokkolaan. Tässä yhteydessä myös tuomiopiirien kielisuhteet muuttuisivat. Joka tapauksessa muutokset tällä alueella ovat perusteltuja. Pietarsaaren alueen siirtäminen Keski-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomiopiiriin ei ole hovioikeuden mielestä järkevä vaihtoehto. Hovioikeus pitää 17 kärjäoikeuden suunnitelmaan sisältyvää ehdotusta Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan kärjäoikeuksien yhdistämisestä toteuttamiskelpoisena. Etäisyyksien ja asiamäärien vuoksi Kokkolan kanslian säilyttäminen on tarpeellista. Siellä voidaan järjestää myös Pietarsaaren alueen asioiden istuntokäsittelyitä.

Ehdotetulla Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan kärjäoikeuksien yhdistämisellä saavutettavissa olevat säästöt pohjautunevat pitkälti kohoavaan tuottavuuslukuun. Hovioikeudella ei ole käytössään riittävästi tietoa, jonka perusteella pystyttäisiin arvioimaan säästötavoitteen realistisuutta. Kuten edellä on todettu, yhdistäminen ei automattisesti lisää tehokkuutta.

Hovioikeuden presidentti vieraili viime syksynä Keski-Pohjanmaan kärjäoikeudessa. Yhdistämisasiä on käsitelty siellä asianmukaisesti ja henkilöstöä on informoitu tiedossa olevista asioista. Henkilöstön kanssa käydyt avoimet keskustelut osoittavat heidän suhtautuvan muutostilanteeseen rakentavalla ja hyvin asiallisella tavalla. Päätöksenteon hidas eteneminen ja siihen liittyvä tilanteen epäselvyys luovat epävarmuutta. Keski-Pohjanmaan kuudesta vakituisesa virassa olevasta tuomarista yksi on juuri nimitetty toiseen tuomioistuimeen. Kaksi tuomareista on hakenut virkaa muusta tuomioistuimesta. Tilanne antaa havainnollisen kuvan siitä toimintaympäristöstä, johon lakkautusuhan alainen kärjäoikeus joutuu. Päätökset tai ainakin linjaukset valmistelun suuntaviivoista tulisi tehdä oikea-aikaisesti. Muutoin syntyy toimintaedellytyksiä näivettävä epävarmuuden tila.

Isommassa 14 kärjäoikeuden mallissa on ehdotettu Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuksien yhdistämistä. Hovioikeus toteaa, että Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeudet ovat jo nykyisellään asiamääriltään ja asukasohjaltaan riittävän suuria ja toimintakelpoisia. Tästä yhdistämisestä syntyisi väistämättä kolmessa paikassa toimiva kärjäoikeus, jossa yhden kanslian (Vaasa) toiminnassa ruotsin kielellä olisi erittäin tärkeä asema, toisessa (Kokkola) ruotsi olisi etenkin Pietarsaaren läheisyyden vuoksi merkittävä vähemmistökieli ja kolmas (Seinäjoki) olisi puhtaasti suomenkielinen. Perinteet ja kulttuurierot olisivat muutoinkin huomattavat. Hovioikeuden mielestä nämä kaksi yksikköä toimisivat suurella varmuudella paremmin itsenäisinä.

Jos alueelle perustetaan yksi kärjäoikeus, sen hallintokanslia tulisi sijoittaa Vaasaan. Paikkakunnalla toimii hovi- ja hallinto-oikeus. Vaasassa on kaksi-

kielistä juristikoulutusta, jolla on ollut huomattava vaikutus mahdollisuuden rekrytoida molemmilla kielillä asioita käsittelemään pystyviä päteviä ja osavia juristeja. Vaasassa on myös oikeustradenomikoulutusta. Oppilaitokset ja tuomioistuimet tekevät tiivistä yhteistyötä hyödyntäen toistensa asiantuntijoita. Yksiköt käyttävät samoja vierailevia luennoitsijoita ja koulutusta tarjotaan myös sidosryhmille. Yksiköiden sijainti samalla paikkakunnalla edistää rekrytointia. Tuomioistuimet tarjoavat harjoittelupaikkoja sekä korkeakoulu- että ammattikorkeakouluopiskelijoille. Käräjäoikeus on tärkeä osa tästä kokonaisuudesta muodostuvaa oikeudellista infrastruktuuria.

Työryhmän ehdotuksen mukaan käräjäoikeuden kansliat Porvoossa ja Raaseporissa lakkautettaisiin. Tämän muutoksen myötä häviäisi huomattava osa kanslioista, joissa ruotsi on arkinen työkieli. Jos Pohjanmaan käräjäoikeuden päätoimipaikka olisi puhtaasti suomenkielisessä ympäristössä, ruotsin kielen asema heikkenisi huomattavasti. Esimerkiksi Tuomaksen ja Ritun sekä tulevaisuudessa Aipan asiakirjapohjien kieliversioiden laatimista varten on tärkeää, että meillä on vahvoja kanslioita, joissa käytetään ruotsia työkielenä. Se vaikuttaa pitkällä aikavälillä myös ruotsinkielisten tuomioiden kirjoittamiseen ja äidinkieleltään suomenkielisten tuomareiden motivaatioon ja kykyyn osallistua jäsenenä ruotsinkielisten juttujen käsittelyyn.

Yhteenveto

Jos ehdotus johtaa muutamaa pienintä käräjäoikeutta laajemman hankkeen käynnistämiseen, jatkotyö on tehtävä laajapohjaisemmassa työryhmässä ja sen työssä on paremmin eriteltävä kunkin toimenpiteen todellinen vaikutus, riskit sekä aidosti verrattava haittoja ja hyötyjä. Jatkotyössä on myös selvitettävä muutosten vaikutus hovioikeuksien toimintaan.

Toimenpiteet on suunniteltava huolellisesti ja niiden voimaantulo on ajoitettava niin, että myös toimitilat ovat käytettävissä oikea-aikaisesti eikä täytöntöönpano veny epämääräiseen tulevaisuuteen. Uudistus onkin saatettava voimaan porrastetusti sitä myötä kuin nämä edellytykset täyttyvät. Tärkeintä olisi tehdä huolelliseen ja kattavaan valmisteluun perustuvat suunnitelmat sekä linjata niiden perusteella jatkovalmistelussa huomioon otettavat yhdistämiskriteerit. Tässä vaiheessa tulisi voida jo kertoa käräjäoikeuksille, mitkä yksiköt eivät varmuudella ole muutoksen kohteina. Tässä suhteessa työryhmän toimintamalli ja mietinnön kirjoittamistapa on erittäin hyvä. Muille tulisi voida ilmoittaa asiaa selvitettävän jatkovalmistelussa. Näiden yksiköiden osalta voitaisiin ajatella myös asetettavan ulkopuolinen selvitysmies, joka antaa yksikköä ja oikeushallintoa kuultuaan selvityksen yhdistämisen hyödyistä ja haitoista. Jos jonkin yksikön kohdalla voidaan kuitenkin jo aikaisessa vaiheessa todeta yhdistämisen olevan suurella todennäköisyydellä edessä, se tulisi sanoa selkeästi jo tässä vaiheessa.

Seuraavassa vaiheessa selvityksen mukaan suurella todennäköisyydellä lakkautettavien yksiköiden kohdalta tehtäisiin tarkempi selvitys ja yksityiskohtainen suunnitelma aikatauluineen. Muiden selvittämiskohteeksi valittujen yksiköiden kohdalta tarkempi selvitys- ja suunnittelutyö jatkuisi. Viime vaiheis-

saan tehtäisiin lakiehdotus, jossa olisi porrastettu yksikkökohtainen voimaantulosäännös. Siihen vaikuttaisivat yhdistämisen valmistelun vaihe ja toimitilat.

Presidentti

Tapani Vasama

Hovioikeuden koko henkilökunnalle on varattu tilaisuus ottaa kantaa lausunnon sisältöön. Lausunto on käsitelty hovioikeuden johtoryhmässä sekä yhteistyökomiteassa.